AZƏRBAYCAN DİLİ

FƏNNİ ÜZRƏ ELEKTRON DƏRS VƏSAİTİ

IV.Sintaksis

73. Adlıq cümlə

Adlıq cümlə

Adlıq cümlələr xəbərlik şəkilçisi qəbul etməyən sözlərdən və söz birləşmələrindən ibarət olur. ***Qarabağ. Şuşa. Xan sarayı.***

Xüsusiyyətləri

Cümlə kimi formalaşmır, onların xəbəri olmur. Deməli cümlənin əsas əlaməti predikativlik yoxdur.	Əsasən yazılı nitq faktorudur. Şifahi nitqdə istifadə olunmur.	Daha çox dram əsərlərinin remarkaları nda işlənir.	Ayrıca söz birləşməsi ilə nəyinsə adı çəkilir, lakin o haqda heç nə deyilmir.	Bitkin cümlələrə nisbətən fikri qısa az- sözlə ifadə etməyə imkan verir.

Qrammatik mənaları

Şəxs bildirir	Əşya bildirir	Yer bildirir	Zaman bildirir
Bir dünyamız, bir sən özün, bir də mən.	***Hacı Həsənin evi.***	***Şuşa qalası.***	***XVIII əsr.***

IV.Sintaksis

74. Söz cümlə

Söz cümlə

Mükalimə zamanı bəzi sorğulara (bəzi sual cümlələrinə) **bəli, xeyr, yox** sözləri ilə cavab verilir və bunula deyilən fikir təsdiq və ya inkar edilir. Belə yerdə həmin sözlər fikir ifadə etmiş olur.

-***Nərgiz, İstanbula sabah gedirsən?***

-***Bəli.***

Bu sözlər deyilmiş fikirləri təsdiq və ya inkar məqamında işlənir. Mətn olmasa, mükalimə olmasa, onların mənası anlaşılmaz. Onlar öz- özlüyündə cümlə olsaydılar, o halda fikir ifadə edərdilər.

IV.Sintaksis

75. Müxtəsər və geniş cümlə

Müxtəsər cümlə

Mübtəda və xəbərdən ibarət olan cümlələrə yaxud təkcə xəbərdən ibarət olan cümlələrə **müxtəsər cümlə** deyilir.

Mübtəda və xəbərdən ibarət olanlar: ***Zəng çalındı.***

Yalnız xəbərdən ibarət olanlar: ***Oxuyun.***

Geniş cümlə

İkinci dərəcəli üzvləri olan cümlələrə **geniş cümlələr** deyilir.

Mübtədası olanlar: ***Uşaqlar xəstə müəllimi yoxlamağa getdilər.***

Mübtədası olmayanlar: ***Ayazlı, şaxtalı bir qış axşamı. Yeddi yoldaş olub yora düzəldik.***